

Valentin A. Constantinov

**POSTERITATEA LUI RADU MIHNEA
(MOLDOVA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ ÎNTRE 1626 ȘI 1633.
CONFRUNTĂRI INTERNE ȘI EXTERNE)**

Domniile lui Radu Mihnea din Țara Românească și Moldova au lăsat o impresie puternică în epocă. Personalitatea puternică a acestui voievod, realizarea pe cale diplomatică a uniunii dinastice a celor două țări române extracarpatică reprezenta o confirmare a pretențiilor domnului român de mare suveran, iar realizările lui deschideau un nou capitol în istoria Țărilor Române.

Schimbările de pe eșichierul politic sud-est european, disputele marilor puteri pentru deținerea autorității în acest spațiu au impus alinierea politicii românești la exigențele timpului. De aceea, prin acțiunile sale, Radu Mihnea a fost nevoit să respecte regulile jocului impuse de mai marii timpului și să se racordeze principiilor dictate de diferitele conjuncturi din această perioadă. De remarcat că acest lucru i-a reușit deplin. Totodată, este importantă și moștenirea politică a acestui domn, care a ajuns, la un moment dat, să-și impună autoritatea sa deplină în Moldova și Țara Românească. Or, din mai multe puncte de vedere, personalitatea lui poate fi înțeleasă mai bine dacă se ia în considerare posteritatea lui. Mai multe dintre aspectele societății românești de după domniile lui Radu Mihnea se leagă, în mod nemijlocit, de moștenirea acestui domn și de măsurile care au fost întreprinse în timpul lui. Astfel, vom putea remarca imitarea de către titularii scaunelor domnești ale Moldovei și Țării Românești a unor modele promovate de către Radu Mihnea. Un aspect important al posterității lui Radu Mihnea îl reprezintă continuitatea liniilor politice și ideologice promovate de către acesta în timpul domniilor sale din Moldova și Țara Românească. Nu în ultimul rând, posteritatea domnului român poate fi apreciată și prin colaboratorii apropiați ai lui, care se vor manifesta pe deplin în perioada următoare. Aceștia, precum și urmașii lor, se vor situa în prim-planul vieții politice, economice și culturale din Moldova și Țara Românească în secolul al XVII-lea, contribuind pe deplin la marile realizări din acest veac. Toate cele menționate mai sus, precum și memoria colectivă a unui domn cultivat și înțelept „monarh” autentic, reprezintă un aport pentru definitivarea tabloului personalității complexe a lui Radu Mihnea, precum și pentru stabilirea rolului pe care el l-a jucat în istoria românilor.

Radu Mihnea a murit la începutul anului 1626, la Hârlău. Iată ce relatează Miron Costin: “Omu boleac fiindu Radul vodă și de mâini și de picioare, care boală podagră și hidagră să dzice, n-au trăgănatu multu viața și acolea la Hîrlău s-au sfârșit viața, în anul 7134 <1626 n.ns.> în dzile...”¹. Cronicile muntene menționează și ele acest fapt: “Deci preste puținea vreme murind Radul vodă în Moldova, trimise fie-său, Alexandru, de i-au adus oasele aici în

¹ Miron Costin, *Opere*, ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 92.

țară, de l-au îngropat la mănăstirea lui, unde iaste hramul Sfetaia Troiță, din jos de București”² și “dar și el ca un om au murit, în tîrg, în Hîrlău și fie-său Alixandru vodă au trimis de i-au adus trupul și l-au îngropat la mănăstirea lui la Sfînta Troiță”³. Cronicarul moldovean ne dă detalii referitoare la suita care a însoțit corpul lui Radu Mihnea în Țara Românească: “Oasele Radului vodă cu cinste mare s-au pornit de la Hîrlău în Țara Muntenescă, la mănăstirea făcută de dânsul în București, cu Hrizea visternicul și cu Trufanda postelnicul și cu Costin postelnicul al doile pe acele vremi”⁴. Adus la București, corpul lui Radu Mihnea a fost îngropat de către fiul său, domn pe atunci în Țara Românească, în mănăstirea Radu Vodă. Piatra de mormânt, frumos ornamentată de Alexandru Coconul, conține în partea de jos stemele Moldovei și Țării Românești. Inscricția conține data când a murit Radu Mihnea la Hîrlău și când a fost îngropat la București: “și acolo se-u pristăvit în cetate în Hîrlău, în luna lu ghenarie 13 zil(e), sâmbăta; și cu mare cinste l-au adus trupul dumnealui și l-au îngropat în luna lu februarie în 5 zil(e), duminică”⁵. Până în momentul de față nu s-a observat că piatra de mormânt a lui Radu Mihnea conține o greșeală – 5 februarie 1626 într-adevăr a fost prima duminică din februarie 1626. Ziua de 13 ianuarie a fost nu sâmbătă, așa cum menționează piatra de mormânt, ci vineri⁶. În acest caz, cel care a scris piatra de mormânt avea în gând fie ziua săptămânii (sâmbătă) în care a murit Radu Mihnea, fie data din luna precedentă (13 ianuarie). Astfel, data morții lui Radu Mihnea trebuie stabilită între 13 și 14 ianuarie 1626. Poate acest aspect l-a și determinat pe Miron Costin să nu indice în letopisețul lui data morții domnului român, ci să arate doar anul: „în anul 7134 <1626 n.n.s.> în dzile...”⁷.

După moartea lui Radu Mihnea, boierii moldoveni au recurs imediat la alegerea noului domn, pentru a evita imixtiunile externe, care, de cele mai multe ori, aduceau numai necazuri țării. “După moartea Radului vodă celui Mare, boierii și țara văzându pre Barnovschi hatmanul omu de țară fără cuconi și cunoscut împărăției cu slujbele ce făcusă la Hotin⁸, la sultan Osman și cunoscut și căpeteniilor tătărăști, ales lui Cantemir, cu carile legasă priiteșug ... au ales cu glasurile tuturor pre Barnovschi hatmanul de domnie și au mărșu o samă de boieri la împărăție, de i-au adus steag de domnie”⁹. Rapiditatea cu care boierii moldoveni au acționat i-a pus pe funcționarii turci în fața faptului împlinit. Aceștia din urmă n-au mai cutezat să intervină, cel puțin pe moment, în treburile interne ale Moldovei și astfel au acceptat instalarea în scaun a lui Miron Barnovschi¹⁰. Radu Mihnea se numără printre pușinii domni

2 *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopisețul cantacuzinesc*, ediție critică întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu, București, p. 95.

3 *Istoriile domnilor Țării Românești de Radu Popescu vornicul*, introducere și ediție critică întocmite de Const. Grecescu, București, 1963, p. 92.

4 Miron Costin, *op. cit.*, p. 92.

5 *Inscripții medievale ale României, vol. I (1395-1800). Orașul București*, Alexandru Elian (red. responsabil), Constantin Bălan, Haralambie Chircă, Olimpia Diaconescu, București, 1965, p. 346, nr. 318.

6 Pentru aspectele cronologice din diplomatia românească vezi N. Docan, *Despre elementele cronologice în documentele românești*, în *AARMSI*, Seria II, tomul XXXII (1909-1910), p. 353-402.

7 Miron Costin, *op. cit.*, p. 92.

8 Este vorba de conflictul din anul 1621.

9 Miron Costin, *op. cit.*, p. 92-93.

10 Despre personalitatea acestui domn, vezi: Aurel H. Golimas, *Un domnitor - O epocă. Vremea lui Miron*

români din secolul al XVII-lea care a murit în scaun. Din inscripția de pe mormântul său din București rezultă că el a murit la 13-14 ianuarie 1626. Din această perioadă, însă, datează un caz rar întâlnit în diplomația românească. Sunt cunoscute câteva documente emise în numele lui Radu Mihnea între 14 și 20 ianuarie 1626, când acesta era deja mort¹¹. În plus, de la 17 ianuarie 1626, cunoaștem un act emis de Miron Barnovschi, în calitate de domn, la Iași¹². Prin acesta el întărea mănăstirii Hlincea un loc domnesc din hotarul târgului Iași odată cu stabilirea acolo a călugărilor scoși de la mănăstirea Aron Vodă¹³. Editorul volumului precizează că actul este autentic, iar cifra este scrisă clar¹⁴. În acest caz, ar rezulta că în același timp au fost emise acte atât în numele domnului decedat, Radu Mihnea, cât și în numele celui nou, Miron Barnovschi. Acest fapt s-ar putea explica prin tendința de a asigura continuitatea domniei. Dacă s-ar fi procedat altfel, ar fi existat neșansa intervențiilor din exterior în favoarea unor pretendenți care n-au lipsit niciodată din jocurile marilor puteri. Or, prin alegerea rapidă și de comun acord a lui Miron Barnovschi se excludea această posibilitate și se asigura funcționarea fără întrerupere a aparatului de stat.

Dintre motivele evocate de Miron Costin în alegerea lui Miron Barnovschi merită să atragem atenția asupra unora. În general, istoriografia românească recunoaște că prin formula “Omu de țară fără cuconi” s-a încercat o lovitură dată tradiției dinastice. S-a mers, chiar, mai departe afirmându-se că din relatarea lui Miron Costin ar rezulta consolidarea regimului nobiliar în Moldova¹⁵. N-am fi chiar atât de categorici în acest sens și am dori să facem unele considerații în acest sens. În primul rând, trebuie de menționat că aspectele legate de instituirea unui regim nobiliar în Țările Române sunt complexe și fără o analiză a tuturor fenomenelor de natură externă și internă nu se poate ajunge la rezolvarea lor. Revolta Țărilor Române de la sfârșitul secolului al XVI-lea a avut cauze concrete și scopuri bine definite. Printre rezultatele

Barnovschi voievod al Moldovei, București, 1980, *passim*.

- 11 Un document a fost emis la 13 ianuarie 1626. Prin acest act lui Gavril Capșa i se întărea a treia parte din satul Stroiești, *DRH, A, Moldova, XIX (1626-1628)*, p. 8-10, nr. 5. Printr-un alt act, din 14 ianuarie 1620, lui Gheorghiuță Jorea i se întărea jumătate din satul Bleșcinăuți și a patra parte din Zubriceni, cumpărate de la călugării mănăstirii Sf. Sava din Iași (*Ibidem*, p. 10-11, nr. 6). Printr-un act emis în numele lui Radu Mihnea, la 18 ianuarie 1626, lui Toma postelnic îi era întărit satul Bădeni (Paul Mihail, *Alte acte românești de la Constantinopol (1596 -- 1860) IV*, în *AIIAI, XII (1975)*, p. 238 - 241), iar la 20 ianuarie 1626, tot în numele lui Radu Mihnea, lui Pătrașco diac îi sunt întărite mai multe ogoare la Zăbrăuți (*DRH, A, XIX*, p. 11-13, nr. 7). De remarcat că, în afară de documentul publicat de Paul Mihail care este o copie din 1779, toate celelalte acte sunt originale. Mai cunoaștem un rezumat al unui act, pretins de la Radu Mihnea, datat cu 21 ianuarie 1626 (D. Agache, *Adenda et corrigenda*, în *AIIAI*, 1983, p. 433) referitor la o parte din Brăteni cu moară, care este menționat în condica lui M. Sturza, dar posibil să se fi greșit în acest caz data, deoarece în aceeași condică, la 11 ianuarie este menționat un alt act referitor la Brăteni tot de la Radu Mihnea (*Ibidem*, p. 433).
- 12 Autorul monografiei lui Miron Barnovschi, Aurel H. Golimas, admite că primul act emis de Miron Barnovschi datează “probabil din 17 ianuarie 1626” (Aurel H. Golimas, *op. cit.*, p. 49), totuși spune că “ultimul document al lui Radu Mihnea se pare a fi din 7134 <1626 n.n.> ianuarie 20” (*Ibidem*, p. 52, nota 4), fără a încerca însă o explicație a acestei situații destul de ciudate.
- 13 *DRH, A, XIX*, p. 14-15, nr. 9.
- 14 *Ibidem*, p. 15.
- 15 P. P. Paniatescu, *Regimul nobiliar în Moldova (1621-1629)*, în *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 133-137.

obținute s-a numărat și renunțarea la pretenții din dinastiile tradiționale ale Moldovei și Țării Românești, care se aflau la diferite curți și de unde urmăreau instalarea lor în scaun. În locul lor s-au ales domni "de țară", care cunoșteau obiceiurile și tradițiile țării lor. Totuși, alegerea acestora nu s-a făcut ținându-se cont doar de competență și avere. Atât opțiunea pentru Ieremia Movilă în Moldova, cât și cea pentru Radu Șerban în Țara Românească avea să rezolve și problema tradiției dinastice. Ambii, pe linie maternă, aveau legături de rudenie cu vechile dinastii ale țărilor sale. În înșiruirea motivelor pentru care alegerea noului domn a căzut pe Miron Barnovschi, Miron Costin nu amintește că acesta era rudă cu Movileștii¹⁶, iar în documentele epocii se va intitula "Miron Barnovschi Moghila". În acest fel, atunci când boierii moldoveni au optat pentru instalarea în scaun a lui Miron Barnovschi, pe lângă meritele enumerate de Miron Costin, s-a ținut cont și de descendența domnească a acestuia. Iar dacă lucrurile stau așa, atunci este clar că nu s-a renunțat nici la tradiția dinastică. În orice caz evoluția ulterioară a vieții politice din Moldova și Țara Românească arată că tradiția dinastică va supraviețui. Așadar lucrurile trebuie privite nuanțat, ținându-se cont de toate realitățile existente la un moment dat în societatea românească. În cazul lui Miron Barnovschi sunt însă și alte aspecte demne de remarcat.

Un raport, din 21 februarie 1626, al bailului Veneției de la Constantinopol, bun cunoscător al realităților românești, oferă informații despre starea Țărilor Române după moartea lui Radu Mihnea. El pretinde că Radu Mihnea, când era pe moarte, "a înlocuit în acel guvern pe un Primoschi <Miron Barnovschi, n. n.> de origine poloneză, dar din neam vechi polonez și destinat a-i fi ginere <s. n.>, căruia i-a lăsat o sută de mii de țechini, cincizeci <de mii, n. n.> ca moștenire, iar ceilalți <bani, n. n.> pentru a obține de la Poartă Principatul, cum s-a și întâmplat"¹⁷. Iar dacă lucrurile stau așa, înseamnă că Radu Mihnea, aflat pe patul de moarte, împreună cu frunzașii țării, a desemnat pe acel care avea să-i urmeze la tron și totodată să-i fie și ginere. Alianța matrimonială trebuia să asigure continuitate, dar și o mai mare legitimitate domniei, astfel apăruse ideea căsătoriei fiicei lui Radu Mihnea, Ecaterina, cu Miron Barnovschi. În acest caz, expresia „fără coconi” din cronică lui Miron Costin, pusă de istoriografia românească pe seama triumfului regimului nobiliar în Moldova, trebuie privită mult mai nuanțat cu atât mai mult că marele cronicar și-a scris letopisețul mult mai târziu decât evenimentele descrise de el. Proiectul acesta, eșuat în cazul lui Miron Barnovschi, avea să fie realizat mai târziu în cazul unui alt descendent al Movileștilor, Moise Movilă. Radu Mihnea a fost cunoscut ca un domn bogat. De aceea, nu este de mirare nici faptul că el a lăsat predecesorului său o sumă importantă de bani pentru a cumpăra bunăvoința sultanului și pentru a-i asigura o rezervă de bani atât de importantă în acele vremi. Gesturi asemănătoare sunt rar întâlnite de-a lungul istoriei. Pentru asigurarea bunului mers al lucrurilor, domnul, aflat pe patul de moarte, aranjează toate treburile țării așa cum ar trebui ele să meargă în continuare, după trecerea lui în neființă. Și dacă s-a reușit aplanarea marilor probleme care ar fi apărut imediat după moartea lui Radu Mihnea, aceasta se datorează, credem, și măsurilor care au fost luate chiar de către acesta înaintea morții sale.

Alegerea lui Miron Barnovschi ca domn a ținut cont, așa cum am văzut, și de faptul că

16 Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. sec. XIV-XVII*, București, 1971, p. 343.

17 *Documente privitoare la Istoria Românilor culese de Eudoxiu Hurmuzaki*, volumul IV, partea 2 (1600-1650), București, 1884, p. 413, nr. CCCCLXIV (în continuare: *Hurmuzaki*, IV/2).

acesta era un om “cunoscut împărăției” turcești. În acest fel, se îndeplinea un motiv serios pentru acceptarea noului domn de către otomani. În plus, nici tătarii, care în acea perioadă ieșiseră de sub controlul efectiv al turcilor, nu trebuiau neglijați. Or, și în acest caz Miron Barnovschi era alegerea potrivită pentru a trata cu aceștia. Iar tătarii, într-adevăr, reprezentau la acel moment un pericol atât pentru Moldova, cât și pentru celelalte țări creștine, Polonia, Transilvania și Țara Românească. Să ne amintim, în acest sens, de incursiunea tătărească din anul 1624, în timpul domniei lui Radu Mihnea, care a pricinuit multe pagube atât Moldovei cât și Țării Românești¹⁸. La începutul anului 1626, tătarii erau o mare problemă în această zonă. O dată cu moartea lui Radu Mihnea, ei erau gata să intervină în disputa pentru succesiunea la tronul Moldovei. Astfel, la 31 ianuarie 1626, la puțină vreme de la moartea lui Radu Mihnea, Ștefan Erdély se adresa către bistrițeni, aducând vești rele din Moldova și insistând să se asigure paza granițelor de tătari - “Am înțeles din scrisoarea cinstită a dumitale ce vești au mai pătruns în Moldova, și e destul de jalnic, căci când arde casa vecinului, e în primejdie și casa noastră”¹⁹. Temerile boierilor moldoveni despre ingerințele externe odată cu moartea lui Radu Mihnea aveau să prindă contur cât se poate de repede. În raportul amintit din 21 februarie 1626, Zorzi Giustiniani raporta dogelui despre posibilitatea impunerii pe tronul Moldovei a unui favorit al hanului: “Girai voia să-l aducă <în scaun n.ns.> prin forța armelor pe unul Roditi, favoritul său, care fugise anul trecut și se adăpostise la acesta”²⁰. Eventualitatea punerii în practică a acestui proiect era destul de mare deoarece, la 7 martie 1626, Zorzi Giustinian, bailul Veneției la Constantinopol, raporta că spre Moldova a plecat un călăreț care duce bereta și stindardul noului domn al Moldovei, dar dacă Sain Ghirai ar încerca să-l impună cu forța pe Roditi, “în acest caz, să-i dea lui însemnele amintite, caimacamul arătându-se lipsit de intenția de a avea cu tătarii ceartă”²¹. Într-o altă scrisoare de la 22 martie 1626, același Zorzi Giustinian expune aceleași temeri ale moldovenilor din partea tătarilor: “După moartea principelui Radu mulți au fugit din Moldova, temându-se că Saim Ghirai nu va reuși să-l pună în scaun pe Roditi și primul ales <Miron Barnovschi n. n.> de sultan strânge o sumă de bani pentru a-l opri”. Există deci posibilitatea izbucnirii unui conflict pentru scaunul Țării Moldovei²². În același timp și ardelenii acordau o atenție sporită asupra evenimentelor din Moldova și în special celor legate de implicarea activă a tătarilor în treburile țării de la est de Carpați²³.

La 5 aprilie 1626, Zorzi Giustinian raporta dogelui Veneției de la Constantinopol că tătarii au suferit o înfrângere în Polonia și s-au retras prin Moldova. Miron Barnovschi i-a

18 Miron Costin, *op. cit.*, p. 91; *Istoria Țării românești 1290-1260*, p. 95; *Istoriile domnilor Țării Românești*, p. 91.

19 *Hurmuzaki - Iorga*, partea II (1601-1825), București, 1913, p. 950-951, nr. MDCCCXXX. (în continuare: *Hurmuzaki - Iorga*, XV/2).

20 *Ibidem*, vol. IV/2, p. 413, nr. CCCCLXIV.

21 *Ibidem*, p. 413, nr. CCCLXV.

22 *Ibidem*, p. 413-414, nr. CCCCLXVI.

23 Vezi scrisorile către bistrițeni ale lui Pavel Urgon din 7 martie 1626 (*Hurmuzaki - Iorga*, XV/2, p. 951-952, nr. MDCCCXXXI) și Toma Debreczeny din 11 martie 1626 (*Ibidem*, p. 952-953, nr. MDCCCXXXII) și 26 martie 1626 (*Ibidem*, p. 953-954, nr. MDCCCXXXIII). Iată ce se spunea în scrisoarea din 7 martie 1626, se spunea că “Pe aici oamenii de pe acolo și cei care de la noi trec prin părțile acelea zic și ne mărturisesc că mulțimea tătărească a năpădit de la Nistru până la munți întreaga Moldova”.

dat acestuia cinci mii de țechini și alte daruri pentru a se pune la adăpost de pericolele ce ar fi putut veni din partea lor. Aceeași relatare precizează că hanul a primit de la Alexandru Coconul 20 de mii de taleri²⁴. La 10 aprilie 1626, bailul Veneției la Constantinopol scria dogelui despre temerea care exista la Poartă ca nu cumva hanul să pună un favorit al său în scaunul Moldovei²⁵.

Până la urmă însă acțiunile hotărâte ale fostului domn și ale boierilor moldoveni și nedorința demnitarilor otomani de a da curs insistențelor candidatului la scaunul Moldovei care se adăpostea la tătari au făcut posibilă confirmarea lui Miron Barnovschi în scaunul Țării Moldovei.

Noul domn a fost considerat un continuator al politicii promovate de înaintașul lui. Aurel H. Golimas, în monografia sa referitoare al domnia lui Miron Barnovschi, spunea că acesta conducea “după stilul lui Radu Mihnea”²⁶ și că a “lăsat pe toți sfetnicii înaintașului său la dregătoriile lor”, singura schimbare fiind bineînțeles cea a hatmanului²⁷, dregătorie pe care Miron Barnovschi a deținut-o în timpul lui Radu Mihnea. După cum se știe, o dată cu instalarea lui Radu Mihnea pe tronul Moldovei, au venit aici mai mulți dregători din Țara Românească²⁸. Dintre aceștia mulți erau greci. Prin cooptarea în sfatul său domnesc a celor mai importanți boieri moldoveni și includerea colaboratorilor săi apropiați din rândul grecilor Radu Mihnea a reușit formarea unui sistem al sfetnicilor bine pus la punct, care i-a asigurat promovarea unei politici active în exterior, precum și sprijinul din interior. Fără aceste două componente, Radu Mihnea n-ar fi reușit realizarea planurilor sale de anvergură.

Primul document cunoscut care este datat sigur și unde apare Sfatul domnesc de la Miron Barnovschi datează de la 1 martie 1627²⁹, iar primul Divan desfășurat, care să cuprindă și pârcălabii îl avem de la 16 martie 1627³⁰. Iată și dregătorii din sfatul domnesc: Dumitrașco Ștefan mare logofăt, Ghenghea mare vornic al Țării de Jos, Lupul mare vornic al Țării de Sus, Nicoară hatman, Gavrilaş pârcălab de Hotin, Gheorghe pârcălab de Neamț, Savin și Blendea pârcălabi de Roman, Necula Catargiul postelnic, Lupul Coci spătar, Costantin Cantacuzino paharnic, Mihalache Cantacuzino vistiernic, Grama stolnic. Majoritatea acestora au deținut mari dregătorii în timpul domniei lui Radu Mihnea. La 1 iunie 1625, Radu Mihnea a întărit lui Cîrstian logofăt satul Lămășeni din ținutul Suceava în pricina cu mănăstirea Solca. Iată și sfatul domnesc: Dumitrașco Ștefan mare logofăt Aslan mare vornic al Țării de Jos, Nicoară

24 *Hurmuzaki*, IV/2, p. 414, nr. CDLXVII.

25 *Ibidem*, p. 415, nr. CDLXVIII.

26 Aurel H. Golimas, *op. cit.*, p. 240.

27 *Ibidem*, p. 49.

28 N. Stoicescu, *Un aspect al relațiilor politice dintre Țara Românească și Moldova în secolele XVI-XVII: mutarea dregătorilor dintr-o țară în alta*, extras din *AIIAI*, XI (1974), p. 252-255; I. Caproșu, *Despre politica internă a lui Radu Mihnea și răscoalele țărănești din prima lui domnie în Moldova (1616-1619)*, în *SCȘI, Istorie*, XIII (1962), p. 16-17.

29 Act prin care Miron Barnovschi dăruiește mănăstirii Sfântul Sava din Iași satul Uricani (*DRH, A, XIX*, p. 190-192, nr. 158).

30 La acea dată Miron Barnovschi dăruia mănăstirii Dragomirna două sate: Salcea din țin. Suceava și Fărceni din țin. Dorohoi (*Ibidem*, p. 206-209, nr. 165). Vezi și documentul prin care Miron Barnovschi întărește aceleași mănăstiri satul Necșeni, care nu poate fi datat cu certitudine (*Ibidem*, p. 43-46, nr. 32).

mare vornic al Țării de Sus, Ghica³¹ pârcălab de Hotin, Miron Barnovschi hatman, Mihalachii Cantacuzino postelnic, Gorgan spătar, Constantin Cantacuzino paharnic, Neculachi Catargiul stolnic, Hrizea vistier, Mihai Furtună comis³².

Se pot observa câteva schimbări, dar, în ansamblul lor, ele sunt neesențiale. Componența sfatului domnesc al lui Miron Barnovschi confirmă așadar continuitatea în ceea ce privește aparatul administrativ al statului.

Așa cum am menționat mai sus, Radu Mihnea a dus o politică abilă în materie de politică internă prin cooptarea sub aceeași autoritate a colaboratorilor săi apropiați cu care el a venit din Țara Românească și a familiilor boierești tradiționale din Moldova. Astfel, Miron Barnovschi a moștenit nu numai membrii sfatului domnesc ai predecesorului său, dar și o anumită concepție asupra funcționării aparatului administrativ. De amintit, aici, că dregătorii de origine străină aveau numeroase legături în străinătate, fără de care nu se putea închipui promovarea unei politici pe plan extern.

Radu Mihnea a restabilit în drepturile lor pe partizanii Movileștilor, pozițiile cărora au fost grav afectate de domnia lui Ștefan II Tomșa. Acești boieri repuși în drepturi de către Radu Mihnea vor fi regăsiți și în sfatul domnesc al lui Miron Barnovschi, care pe lângă faptul că era un descendent al Movileștilor, era înrudit cu cei mai mulți dintre ei³³. Miron Barnovschi a moștenit de la înaintașul lui și pe dregătorii de origine străină, pe care Radu Mihnea i-a adus în Moldova. Aceștia erau deja împământeniți și la rândul lor înrudiți cu familiile boierești de seamă din Moldova sau Țara Românească³⁴.

Miron Barnovschi se pare că l-a imitat pe înaintașul său și în ceea ce privește luxul și fastul de la curte. După afirmația lui Miron Costin “era la hirea sa Barnovschi vodă foarte trufaș și la portul hainelor mindru”³⁵.

Dacă după moartea lui Radu Mihnea situația din Moldova era oarecum liniștită, iar domnia consolidată, situația din Țara Românească avea să fie alta. Atunci când a trecut în

31 Cel de-al doilea pârcălab nu este arătat la fel ca și pârcălabii de Neamț și de Roman. În virtutea prerogativelor militare pe care ei le dețineau, lipsa lor din sfatul domnesc s-ar fi datorat situației nu tocmai prielnice din acea vreme. Să nu uităm că la finele anului 1624 a avut loc incursiunea pustiitoare a tătarilor. Situația aceasta este întâlnită frecvent în timpul celei de-a doua domnii a lui Radu Mihnea. Astfel un pârcălab de Neamț și ambii pârcălabi de Roman vor lipsi din divanul domnesc la 27 marite 1624 (*DIR, XVII, A, V* (1621-1625), p. 280-282, nr. 367). Un pârcălab de Hotin, unul de Neamț și unul de Roman vor lipsi din divanul domnesc la 12 noiembrie 1624 (*Ibidem*, p. 306, nr. 403) ș. a.

32 *DIR, XVII, A, V* (1621-1625), p. 347-349.

33 Ionașcu Ghenghea, care a fost mare logofăt în timpul primei domnii a lui Radu Mihnea și mare vornic în timpul celei de-a doua, era căsătorit cu fiica lui Luca Stroici și prin aceasta era înrudit cu Movileștii (Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 400-401). Nicoară hatman era căsătorit cu sora lui Miron Barnovschi (*Ibidem*, p. 421). Mateiaș Gavrilaş era căsătorit cu sora lui Miron Barnovschi (*Ibidem*, p. 413-414). Savin Prăjescu (*Ibidem*, p. 428) prin familia sa era înrudit cu Movileștii (era fiul lui Ion Prăjescu și al Greacăi, fiica lui Ion Movilă, tatăl lui Ieremia și Simion Movilă, *Ibidem*, p. 317, 426-428).

34 Așa de exemplu Necula Catargiul mare postelnic în sfatul domnesc al lui Miron Barnovschi era căsătorit cu Despa, fiica lui Vasile mare vistier în Țara Românească (Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 369), Lupu Coci viitorul domn al Moldovei era căsătorit cu Todossia, fiica lui Coste Bâcioc mare vornic (*Ibidem*, p. 377-378), iar Grama căsătorit cu o nepoată a lui Orăș hatman (*Ibidem*, p. 404), care a fost dregător în timpul domniei lui Constantin Movilă (*Ibidem*, p. 422).

35 Miron Costin, *op. cit.*, p. 103.

anul 1623 de pe scaunul Țării Românești pe cel al Moldovei, Radu Mihnea lăsa în scaunul țării de la sud de Carpați pe fiul său, Alexandru, aflat sub tutela mamei sale și a boierilor credincioși. Iată cum redau cronicile muntene această situație: “Rămâind Alixandru vodă în domnie, cocon tînăr, cu mumă-sa, au lăsat Radu vodă boiari înțelepți de căuta trebile țării”³⁶. “Deci fiind prea tînăr, avea boiari foarte credincioși de căutau toate trebile domniei și ale țării, și toate judecățile era asupra lor. Și domniia foarte bine și cu pace”³⁷. Sunt cunoscute, însă, unele cazuri când, în situații greu de soluționat, Radu Mihnea, în calitatea sa de domn al Moldovei, judeca procese și pentru Țara Românească³⁸. Atâta timp cât Radu Mihnea era în viață, tronul fiului său, Alexandru, nu putea fi amenințat sub nici o formă și din nici o parte. Odată, însă, cu moartea lui Radu Mihnea, lucrurile se schimbă și domnia acestuia devine foarte șubredă. Din relatarea bailului Veneției, din 7 martie 1626, amintită mai sus, reiese că probabil Radu Mihnea i-ar lăsat fiului său cinci sute de mii de țechini, din care sultanul turc i-a cerut o sută de mii pentru confirmarea domniei³⁹.

Până la înmormântarea părintelui său, Alexandru emitea documente ca fiul “marelui și preabunului și milostivului Io Radu voievod”⁴⁰, iar în Divanul său erau prezenți colaboratori apropiați ai lui Radu Mihnea, pe care acesta i-a orânduit pentru administrarea afacerilor Țării Românești. În documentele din această perioadă, în Sfatul domnesc apar persoane deja cunoscute din perioada anterioară și care vor ocupa poziții importante și în continuare. Iată-i pe aceștia, în ordinea în care apar în sfatul domnesc: Papa din Greci mare vornic⁴¹, Fiera Leurdeanu mare logofăt⁴², Buzinca mare vistier, Miho Racotă mare spătar⁴³, Bartolomeo Mîneti mare stolnic⁴⁴, Bratul mare comis⁴⁵, Apostol Catargi mare paharnic⁴⁶, Constantin Cantacuzino mare postelnic⁴⁷. Prima remaniere a divanului se produce în luna mai 1626, când în locul lui Fiera Leurdeanu mare logofăt, care mai era la 13 mai 1626 în această cali-

36 *Istoriile domnilor Țării Românești*, p. 90.

37 *Istoria Țării Românești 1290-1690*, p. 94.

38 Vezi în acest sens exemplele oferite de Vitalie Stănică, *Radu Mihnea voievod Corvinul, stăpân al Moldovei și Țării Românești (1623-1626)*, în *Ștefan Meteș la 85 de ani*, Cluj-Napoca, 1977, p. 263-268.

39 “E’voce che Radulo habbia lassato cinquecento mille Cechini in contanti al Principe di Valachia suo figliuolo, al quale il Gran Signor domanda centomille scudi dritto di tal heredita” (*Hurmuzaki*, IV/2, p. 413, nr. CCCCLXV).

40 Sunt cunoscute câteva documente din timpul când Radu Mihnea era deja mort, iar fiul său păstra în titulatură această formulă (Vezi documentele emise la 16, 20, 25 și 26 ianuarie 1626, *DRH*, B, XXI (1626-1627), p. 9-10, nr. 7; p. 10, nr. 8; p. 11, nr. 9; p. 10-11, nr. 10).

41 Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 192-193.

42 *Ibidem*, p. 203-204.

43 *Ibidem*, p. 233.

44 *Ibidem*, p. 417.

45 *Ibidem*, p. 120.

46 *Ibidem*, p. 370.

47 *Ibidem*, p. 135-136.

tate⁴⁸, apare, la 19 mai 1626⁴⁹, Hrizea din Bălteni, care a mai deținut dregătorii importante în timpul domniilor precedente ale lui Radu Mihnea⁵⁰. Totuși Fiera va mai apare în divan în calitate de fost mare logofăt și ispravnic al scaunului Craiovei⁵¹. La 3 iunie 1626⁵², Buzinca⁵³ este înlocuit în dregătoria de mare vistier de Trufanda⁵⁴. Acesta din urmă, împreună cu Hrizea și cu Costin postelnic al doilea, au adus, cum am arătat mai sus, corpul lui Radu Mihnea la București⁵⁵. Pentru acest serviciu adus familiei fostului stăpân al Moldovei și Țării Românești, Alexandru Coconul i-a dat câștig de cauză într-un proces și în consecință l-a dăruit cu satul Dedulești⁵⁶. Mai târziu, Trufanda va fi schimbat în divan cu Dumitrache, ginerele lui Hrizea, care va deține această dregătorie până spre sfârșitul domniei lui Alexandru Coconul din Țara Românească. Pavlache⁵⁷ îl va înlocui pe Bratu, o rudă a familiei domnitoare⁵⁸, în dregătoria de mare comis⁵⁹. La 10 octombrie 1627⁶⁰, mare comis era deja Gligorie⁶¹.

Acestea erau condițiile în care Miron Barnovschi își începea domnia, iar Alexandru Coconul își continua domnia. Și cu toate că existau toate premisele pentru niște domnii trainice, în curând vor apărea forțe, atât în interior cât și în exterior, care vor dori să-i detroneze; începea, altfel spus, lupta pentru moștenirea lui Radu Mihnea. Situația lui Miron Barnovschi era, însă, mult mai bună decât aceea a lui Alexandru. Ales domn cu asentimentul majorității boierilor, Miron Barnovschi avea în urmă o experiență importantă, pe care o va pune în practică în timpul domniei. Miron Costin are numai cuvinte de laudă la adresa acestui domn⁶². De partea cealaltă, însă, Alexandru, fiind încă minor, n-a reușit să facă față avalanșei care avea să vină asupra lui⁶³. Aparent el avea sprijin atât în țară, fiind tutelat de unchiul său, Bartolomeo

48 DRH, B, XXI, p. 117-119, nr. 66.

49 Ibidem, p. 122-125, nr. 70.

50 Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 195-196.

51 Pentru prima dată, în această calitate, va apărea în actul din 2 iunie 1626, iar pentru ultima oară, din câte cunoaștem, la 5 septembrie 1626 (DRH, B, XXI, p. 261-265).

52 Ibidem, p. 151-157, nr. 79.

53 Ultima dată el apare ca mare vistier la 2 iunie 1626 (Ibidem, p. 148-150, nr. 78).

54 Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 249.

55 Miron Costin, *op. cit.*, p. 92.

56 DRH, B, XXI, p. 239, nr. 119.

57 Era fiul lui Ianache Caragea și frate cu Apostol (Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 145).

58 I. C. Filitti, *Neamul doamnei Neaga și mănăstirea Aninoasa (azi Buda) din Buzău*, București, f. a., p. 9

59 Pavlache este întâlnit în dregătoria de mare comis pentru prima oară la 10 noiembrie 1626 (DRH, B, XXI, p. 294-295, nr. 158), totuși în următorul divan, la 23 noiembrie 1626, această dregătorie este ocupată din nou de către Bratu. Începând cu 8-9 ianuarie 1627 (DRH, B, XXI, p. 316-318, nr. 173-174), Pavlache va ocupa din nou această dregătorie.

60 Din această zi sunt cunoscute mai multe acte (DRH, B, XXI, p. 436-447, nr. 271-273).

61 N. Stoicescu îl identifică pe acesta cu marele comis din timpul domniei lui Radu Șerban (*op. cit.*, p. 194-195).

62 Miron Costin, *op. cit.*, p. 93.

63 De altfel, moartea lui Radu Mihnea și imediat după aceasta a Arghirei, mamei sale, l-a pus într-o situație extrem de delicată pe tânărul domn. Despre dificultatea situației în care se afla Alexandru se spune într-o

Mineti, cât și la Constantinopol, unde se afla socrul lui, Scarlat saegiul. Totuși, evoluția ulterioară avea să infirmе aceste așteptări. Primele semne de neliniște au apărut în toamna anului 1626. Astfel, la 15 noiembrie 1626, Toma Borsos scria lui Ștefan Bethlen despre uneltirile vistiernicului Nicola de a-l înlătura pe Alexandru din scaun. El, deocamdată, însă era întărit în scaun de către sultan⁶⁴. Evident că, încă de pe atunci el aștepta să fie înlocuit. Situația lui se va agrava în continuare. La 16 iulie 1627, sultanul turc îi poruncea lui Alexandru să trimită grabnic la Vozia restul banilor din haraci ai țării și banii pe care domnul îi luase cu împrumut din "visteria dinăuntru" a Porții otomane⁶⁵. Faptul că fiul lui Radu Mihnea se împrumutase de la visteria otomană, denotă cum nu se poate mai bine dificultățile majore prin care acesta trecea la numai un an de la moartea tatălui său, care-i lăsase sume importante de bani. Era evident că persoane din anturajul domnului au folosit aceste bunuri. În această ordine de idei, printr-un firman al sultanului Murad, din 13 septembrie 1627, se poruncea ca boierii care au irosit lucrurile lăsate moștenire de către părinții lui Alexandru Coconul să fie pedepsiți pentru aceasta⁶⁶. Situația ieșise de sub control, iar numeroși demnitari săvârșeau abuzuri pricinuind numeroase prejudicii, pe care tânărul domn nu le putea contracara. Deși, în luna septembrie 1627, atât Miron Barnovschi, cât și Alexandru Coconul primeau asigurări de reîntărire a domniei pentru "bunele cârmuiri" și meritele pe care le obținuseră în "ridicarea unor fortificații în părțile Voziei"⁶⁷, soarta domniei lui Alexandru Coconul era practic pecetluită. La 13 noiembrie 1627, bailul Sebastiano Vernier raporta dogelui Veneției despre mazilirea lui Alexandru Coconul și înlocuirea lui cu Alexandru Iliăș. Interesant este că principalul protagonist al acestei destituiri pare a fi fost chiar socrul lui Alexandru, Scarlat saegiul. Iată relatarea bailului Veneției: "A fost în cele din urmă destituit principele Valahiei, fiul răposatului Radu...principala cauză <a acestei destituiri> este socrul lui, un anumit becozis Scarlat, om de mare pătrundere, care cu pretenția de a se pune la adăpost de pericolele, față de care el susținea că este supus și care i se păreau că se trag întregii provincii de la principele tânăr, se spune că a făcut din motive particulare ca și cu intenția ca destituirea să poată fi absolut dependent de voința lui. I-a dat bani successorului, care este un anumit Alexandru, care a mai fost de două ori principe și de amândouă ori alungat datorită stoarcerilor care sub el au fost făcute poporului"⁶⁸. Așadar, spre sfârșitul anului 1627, Alexandru Coconul rămâne fără principalul său sprijinitor de la Constantinopol. Motivele care l-au determinat pe Scarlat saegiul, om cu foarte mare trecere în cercurile conducătoare otomane, reies din relatarea pe care am amintit-o mai sus. Atâta timp cât Radu Mihnea mai era în viață el putea supraveghea, prin persoanele sale de încredere, activitatea administrației din Țara Românească. Atunci

scrisoare adresată, la 2 mai 1626, ambasadorului francez de Cesy (N. Iorga, *O scrisoare a lui Alexandru – Vodă Coconul către ambasadorul francez Cesy*, în *RI*, VII (1921), nr. 10-12, p. 215-217; Al. Ciorănescu, *O scrisoare a lui Alexandru Coconul*, în *RI*, XXI (1935), nr. 4-6, p. 109-110).

64 *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. IX (1614-1636), Acte și scrisori, publicate de Andrei Veress, București, 1936, p. 278-280, nr. 222 (în continuare: *Veress*).

65 Tahsin Gemil, *Relațiile Țărilor Române cu Poarta Otomană în documente turcești (1601-1712)*, București, 1984, p. 197-198, nr. 80.

66 *Ibidem*, p. 201-202, nr. 83.

67 *Ibidem*, p. 207-208, nr. 88.

68 *Hurmuzaki*, IV/2, p. 418-419, nr. CCCCLXXXV.

când el a murit, tânărul domn, să nu uităm că la 1627 Alexandru Coconul nu avea decât vreo 16 ani, n-a reușit să facă față situației și să prevină numeroasele abuzuri care s-au produs atunci în sistemul administrativ al Țării Românești. Într-un timp foarte scurt s-au produs fondurile pe care Radu Mihnea i le lăsase la moarte. Astfel putem explica de ce a fost nevoie ca Alexandru Coconul să se împrumute de la visterie otomană. Or, toate aceste lucruri le știa foarte bine Scarlat și drept consecință l-a dezavuat pe ginerele său. În plus, este posibil ca între socru și ginere într-adevăr să fi izbucnit un conflict de interese în urma căruia Scarlat să fi făcut demersurile necesare pentru destituirea lui Alexandru Coconul. Încă din a doua jumătate a secolului al XVI-lea se instituiseră practica patronării domniilor din Țările Române de către oameni influenți de la Constantinopol. În schimbul susținerii acordate unor pretendenți, patronii constantinopolitani obțineau niște dividende o dată cu instalarea favoriților în scaun. Nu este exclus ca Scarlat să fi dorit același lucru și în privința ginerelui său. Scos din domnie, Alexandru pleca la Constantinopol, sperând că va putea să revină în scaunul uneia din cele două țări române, asupra cărora avea drept deplin ca urmaș al lui Radu vodă Mihnea “cel Mare”.

Locul lui Alexandru Coconul în scaunul Țării Românești va fi luat, în luna noiembrie 1627, de către Alexandru Iliăș. Așa cum precizează și scrisoarea bailului venețian, acesta a mai domnit până atunci de două ori. În ambele cazuri, însă, domniile lui s-au sfârșit lamentabil. Prima oară, după ce a fost numit domn în Țara Românească, a fost scos din țară de răscoala lui Lupu Mehedințeanu⁶⁹, iar a doua oară scos din domnia Moldovei⁷⁰, nemulțumind profund pe sultan⁷¹. Exemplul scoaterii din domnie a lui Alexandru Coconul și numirea în scaun a unui domn compromis în ambele domnii anterioare ne duce la gândul că în această perioadă s-a încercat restabilirea sistemului clientelar de la sfârșitul secolului al XVI-lea, cu partide de susținere și favoriții lor din capitala Imperiului Otoman. Acest lucru s-a produs în condițiile în care nu existau pretendenți cu o personalitate atât de puternică precum a lui Radu Mihnea, care să reducă la maxim ingerințele patronilor constantinopolitani în treburile interne ale Țărilor Române și care, totodată, să se bucure și de încrederea deplină a funcționarilor otomani. Așa s-ar explica faptul de ce, într-un timp relativ scurt, în scaunele Țării Românești și a Moldovei s-au succedat mai multe persoane care au avut domnii efemere. Totodată, un cuvânt important în stoparea fenomenului, care începea să recapete amploare, l-au avut forțele politice locale, care prin acțiunile lor au pus capăt, la fel ca și câteva decenii mai înainte, acestei stări.

Cronicile Țării Românești acordă foarte puțin spațiu celei de-a doua domnii a lui Alexandru Iliăș în Țara Românească, producând chiar și unele confuzii în legătură cu aceas-

69 Cea mai amplă descriere a acestei revolte a fost oferită de Matei al Mirelor în *Istoria celor petrecute în Țara Românească începând de la Șerban voievod până la Gavriil voievod*, în A. Papiu Ilarian, *Tesauru de monumente istorice pentru România*, tom I, 1861, p. 345-352.

70 Iată ce spune Miron Costin despre acea domnie a lui Alexandru Iliăș din Moldova: “Domniia era aceas-ta foarte slabă și cu purtatul trebilor peste obiceiurile țării” (Miron Costin, *op. cit.*, p. 76).

71 Tot Miron Costin spune că după bătălia de la Hotin, turcii au lăsat cetatea pe seama lui Radu Mihnea, deoarece “Alexandru vodă, precum sau pomenit mai sus, viindu la Hotin împărăția, n-au aflatu nemică grijit, nice poduri, nice conace și țara aflindu-se fugită și stricată de leși, s-au scârbitu pre Alexandru vodă așa de rău, cît numai era să-l omoară. Ce l-au scos de la moarte veziriul, iară de urgie mare n-au hălăduit, că pină la Hotin, tot au fostu legatu la puști în obezi toată vremea aceia, cît au fostu împărăția la Hotin, tot au fostu la închisoare până la întorsul împărăției spre Țarigrad.” (*Ibidem*, p. 85).

ta⁷². Cu puțin timp înaintea schimbării lui din scaunul Țării Românești, George Apafi scria principelui Gabriel Bethlen, la 16 octombrie 1629, că Alexandru Iliăș “este acum fără supărare în țara sa, dar țara i se pustiește foarte din pricina dării celei mari”⁷³.

În cazul Moldovei, o dată cu moartea lui Radu Mihnea, erau să reizbucnescă disputele între Imperiul Otoman și Polonia pentru desemnarea pretendentului propriu în scaunul țării. Radu Mihnea a știut să păstreze distanța între cele două mari puteri și, prin acțiunile sale, să inspire încredere atât otomanilor cât polonezilor. Or, starea de calm menținută puțin timp după urcarea lui Miron Barnovschi pe tron avea să fie tulburată o dată cu primirea de către domnul Moldovei a indigenatului polon și semnarea tratatului între acesta și trimișii regelui polon. Iar la acel moment erau destui aceia care doreau destituirea lui Miron Barnovschi, atât în interiorul țării, cât și în exteriorul ei. Repetarea scenariului confruntărilor otomano-polone din perioada anterioară era nedorită de Constantinopol și asta în condițiile când disputa pentru supremație în acest spațiu nu era deocamdată încheiată. Inițial domnul Moldovei, asemeni predecesorului său, Radu Mihnea, și-a asumat rolul de mediator între Polonia și Imperiul Otoman⁷⁴, ulterior însă simpatiile față de Polonia aveau să-i aducă scoaterea din scaun⁷⁵. Mai târziu, în 1629, în prima jumătate a anului, Miron Barnovschi va depune jurământul față de regele Poloniei, Sigismund al III-lea, cu prilejul obținerii cetățeniei nobiliare polone⁷⁶. Prin scrisoarea din 3 iulie 1629, domnul Moldovei îl asigura pe Ștefan Liubomirski, voievodul Rusiei, de atașamentul său față de Polonia⁷⁷. Înclinarea evidentă a lui Miron Barnovschi spre Polonia a alarmat pe o parte din boierii moldoveni, care l-au denunțat pe domn la Poartă, cerând sultanului înlocuirea lui Miron Barnovschi. Motivele invocate au fost înțelegerile lui Miron Barnovschi cu polonezii precum și căsătoria acestuia cu fiica guvernatorului Cameniței⁷⁸ și nu cu Ecaterina, fiica lui Radu Mihnea. Evident că gruparea care l-a denunțat pe Miron Barnovschi la sultan, cu argumente imbatabile, era reprezentată din persoane care nu împărtășeau linia politică promovată de domn, iar aceștia nu puteau

72 Așa de exemplu în *Istoria domnilor Țării Românești de Radu Popescu vornicul...* p. 92 se spune că Alexandru Iliăș a venit în scaunul Țării Românești din Moldova, lăsându-i acolo locul lui Miron Barnovschi. Acesta din urmă într-adevăr l-a înlocuit pe Alexandru Iliăș în scaunul Moldovei numai că ceva mai târziu, în anul 1633, în urma răscoalei produse împotriva lui Alexandru Iliăș. În *Istoria Țării Românești 1290-1260. Letopisețul cantacuzinesc...*, p. 93, doar se precizează că “Alexandru vodă Iliăș iar au venit al doile rînd domn de la Poartă. Și iar l-au mazilit. Domnit-au ani 2, 7138”.

73 *Véress*, IX, p. 296-297, nr. 236.

74 După cum se știe la sfârșitul anului 1627 Miron Barnovschi a intermediat încheierea păcii între turci și polonezi (*Hurmuzaki-Bogdan*, p. 574-575, nr. CCLIX.)

75 Veniamin Ciobanu, *Politică și diplomatie în secolul al XVII-lea. Țările Române în raporturile polono-otomano-habsburgice (1601-1634)*, București, 1994, p. 215.

76 Ilie Corfus, *Documente privitoare la Istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVII-lea*, București, 1983, p. 126-127, nr. 67.

77 *Hurmuzaki*, supl. II, vol. II, p. 584-586, nr. CCLXIII.

78 La 8 iulie 1629, Cesy scria regelui francez despre scoaterea lui Miron Barnovschi din domnie la cererea boierilor moldoveni (“Les Moldaves quy estoient a cette defaytte ont donné suiect au Grand Seigneur de changer le prince de Moldavie nommé Bernolsky, pour estre soupçonné d’avoir trop d’intelligence avec les Polonnois, et pour l’estre marié avec la fille d’un Seigneur de Pologne, gouverneur de Camenits”, în *Hurmuzaki*, supl. I, vol. I (1518-1750), *documente culese de Gr. G. Tocilescu și A. I. Odobescu*, București, 1886, p. 230, nr. CCCXXXIV - în continuare *Hurmuzaki*, supl. I, vol. I).

fi decât dregătorii pe care Radu Mihnea i-a adus cu el în Moldova și care, înrânduindu-se cu familiile boierești autohtone, au început să joace un rol important în viața politică a țării. Ei nu puteau vedea cu ochi buni politica de apropiere a domnului Moldovei față de Polonia și abandonarea politicii de echidistanță, promovată de înaintașul lui Miron Barnovschi. Cu atât mai mult că ei știau că, la Istanbul așteaptă reșezarea pe unul dintre scaunele țărilor românești de la sud ori de la est de Carpați fiul lui Radu Mihnea, favoritul lor. Astfel, în locul lui Miron Barnovschi sultanul a numit domn în Moldova pe Alexandru Coconul⁷⁹. Despre același lucru Sebastian Vernier raporta dogelui la 7 iulie 1629⁸⁰. Instalarea lui Alexandru Coconul însă a întârziat un timp. Miron Costin ne oferă un tablou oarecum diferit de cel prezentat mai sus. Conform cronicii sale, vizitul i-ar fi cerut lui Miron Barnovschi 40 de pungi, iar acesta nevrând să le dea “i-au venit mazilie, neîmplându bine patru ani de domnie”⁸¹. Posibil că acești bani i-au fost ceruți lui Miron Barnovschi pentru a nu da curs acuzațiilor de infidelitate față de Poartă venite din partea adversarilor lui. De-abia la 15 august 1629, Ioan Dzik scria lui Ioan Jwazzkowicz că turcii aduc în scaun pe Alexandru⁸², iar la 18 august 1629, ambasadorul Veneției la Viena raporta dogelui că Husain pașa stă la hotarele Moldovei, hotărât să gonească pe principele de acolo, care era bănuțit că are o înțelegere cu tătarii și polonezii⁸³. La 1 septembrie 1629, Sebastiano Vernier raporta de la Constantinopol despre o întâlnire a sa cu Alexandru Coconul, care n-a vrut să pornească spre Moldova înainte de a sta de vorbă cu dânsul, asigurându-l de atașamentul lui față de “Serenisima Republică”⁸⁴. La 28 septembrie 1629, fiul lui Radu Mihnea, Alexandru Coconul, comunica lui Gabriel Bethlen că a preluat scaunul Moldovei la 22 septembrie 1629⁸⁵. Această scrisoare este sugestivă din mai multe puncte de vedere. Tronul Moldovei este numit “al iubitului nostru tată răposat în Domnul”, iar Dumnezeu “ne-a putut așeza cu noroc în țara noastră”. Se revendica, deci, dreptul de moștenire asupra domniei în Moldova. În aceeași scrisoare se spune că vistiernicul Lupu, împresurând armata care se afla pe lângă Miron Barnovschi a învins-o și că toți cei care se aflau cu fostul domn, în afara hatmanului Nicoriță, au trecut de partea lui. Miron Costin ne informează și el de o bătălie, la Toporăuți, care a avut loc între hatmanul Nicoriță de-o parte și vornicul Vasile Lupu și stolnicul Grama, pe de altă parte, în urma căreia “l-au împensu pre Nicoriță de la marginile țării”⁸⁶. Avem știri de atunci din care rezultă că numirea lui Alexandru Coconul domn al Țării Moldovei a fost primită cu mare bucurie de către moldovenii, care sperau că așa vor avea în sfârșit liniște⁸⁷. Iar această stare de spirit și așteptările moldovenilor erau alimentate de memoria unui domn drept și înțelept, precum a fost Radu

79 “seluy quy a esté mis en sa place s'apelle Alexandre, fils de Radulo prince de Vallacquye, lequel doit partir d'icy dans peu de jours”, *Ibidem*, p. 230, nr. CCCXXXIV.

80 *Hurmuzaki*, IV/2, p. 427, nr. CCCCLXXXVI.

81 Miron Costin, *op. cit.*, p. 94.

82 Ilie Corfus, *op. cit.*, p. 128, nr. 68.

83 *Veress*, IX, p. 291, nr. 233.

84 *Hurmuzaki*, IV/2, p. 433, nr. CCCXCXI.

85 *Veress*, IX, p. 292, nr. 234.

86 Miron Costin, *op. cit.*, p. 95.

87 N. Iorga, “Coconul” lui Radu Mihnea și capucebaiaua Curt Celebi - cu prilejul unui document inedit de la Alexandru Coconul, în *RI*, XVIII (1932), nr. 4-6, p. 97-102, p. 99.

Mihnea. Sugestive sunt și alte mențiuni din referitoare la personalitatea și autoritatea domnului decedat. Așa, la 16 octombrie 1629, senatorul George Apafi scria lui Gabriel Bethlen din București despre știrile pe care le avea din Moldova: “Voievodul cel nou <Alexandru Coconul n.ns.> e în scaun, celălalt vodă s-a dus la Hotin cu o sută de ai săi, dar nu ca dușman ci așteaptă - așa e vestea aici - ca tătarii să plece din Polonia; așa a spus că pleacă, nu atacă niciodată pe fiul Domnului său”⁸⁸.

Cu toate că moldovenii și-au pus speranțe mari în noul domn, domnia lui Alexandru nu a reușit să pacifice această țară. Incursiunile tătărești au produs mari pagube, iar fostul domn nu era deloc încântat de posibilitatea ca altcineva să fie stăpân în Țara Moldovei, chiar dacă acesta era fiul “Domnului său”. La 20 octombrie 1629, Miron Barnovschi scria lui Toma Zamoycki, vicecancelarul regatului polon, cerând permisiunea de a-și forma o trupă de mercenari în Polonia pentru a reocupa tronul⁸⁹. Demers pe care Toma îl sprijină în fața regelui ca să “binevoiască să-i dea ajutor pentru ca republica să nu se înșele în așteptările ei”⁹⁰. Luna octombrie a anului 1629 este dominată de incursiuni pustiitoare tătărești, care țin toată luna producând numeroase pagube⁹¹. Și Miron Costin descrie în culori sumbre această domnie, dar și pe fiul lui Radu Mihnea. Din relatarea cronicarului moldovean, auzită de la boierii moldoveni mai în vârstă ca el⁹², rezultă că Alexandru a primit domnia datorită renumelui pe care tatăl său, Radu Mihnea, îl avea la împărăție. Totuși calitățile lui erau departe de a se apropia de cele ale părintelui său: “Deci, după ieșitul lui Barnovschi vodă în Țara Leșască au venit domnu în țară Alexandru vodă, feciorul Radului vodă celui Mare. În vestea tătine-său, ce avea la împărăție, i să dideasă domniia ce cu cât ceriul de la pământu, cu atita hirea tătine-său departe, om și de trup și de hire slabu și boliacu”⁹³.

El era înconjurat de boieri credincioși, majoritatea dintre ei slujindu-l încă pe părintele lui⁹⁴. În divanul pe care îl cunoaștem de la Alexandru Coconul întâlnim un caz deosebit în lista dregătorilor divanului⁹⁵. Așa, în capul listei apare capuchehaia Curt Celebi. Această prezență așa cum a remarcat și N. Iorga poate fi explicată doar prin importanța pe care o juca la acel moment acel personaj în destinul Țărilor Române⁹⁶, fiind un nou făcător și des-

88 Veress, IX, p. 296-297, nr. 236.

89 Hurmuzaki, supl. II, vol. II, p. 588-590, nr. CCLXVI.

90 Ilie Corfus, *op. cit.*, p. 129, nr. 70.

91 N. Iorga, *op. cit.*, p. 99-100.

92 Miron Costin, *op. cit.*, p. 95: “Ce cât am pututu înțelege den boierii bătrîni den dzilele lor”.

93 *Ibidem*, p. 95.

94 În una dintre scrisori adresate lui Gabriel Bethlen la 26 octombrie 1629, Dumitrașco Ștefan marele logofăt începând cu cea de-a doua domnie a lui Radu Mihnea până în luna octombrie 1630 (N. Stoicescu, *Lista marilor dregători ai Moldova (sec. XIV-XVII)*, în *AIIAI*, VIII, 1971, p. 401-423), regretând disensiunile care au existat între Miron Barnovschi precizează că “Fiind ocupat de la început cu slujba principilor de aici și la tatăl, adormit în bunul Dumnezeu, al milostivului meu domn de acum am fost în această slujbă, după adormirea sa”.

95 N. Iorga îl numește “cas unic în istoria țărilor noastre”, în N. Iorga, *op. cit.*, p. 98.

96 *Ibidem*, p. 98-99. Un personaj cu acest nume întâlnim în Sfatul domnesc al lui Ștefan II Tomșa, la 6 aprilie 1623 (*DIR, XVII, A, V* (1620-1625), p. 207-208, nr. 279), pe care Nicolae Stoicescu îl credea a fi tot Curt Celebi (N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 401-423).

făcător de domnii⁹⁷. Pe lângă nume deja consacrate, cunoscute din perioada anterioară, cum ar fi Dumitrașco Ștefan mare logofăt, Gheanghea mare vornic al Țării de Jos, Lupul mare vornic al Țării de Sus, Lupul Coci hatman și pârcălab al Sucevii, Iurașco Bașotă pârcălab al Neamțului, întâlnim și nume noi care probabil au fost ridicați dregătorii o dată cu venirea lui Alexandru Coconul în scaunul Moldovei: Tudori și Marco pârcălabi ai Hotinului, Radul pârcălab al Romanului, Ivan postelnic, Hrisoscul spătar, Neculachi stolnic, Iancul vistiernic, Dumitrașco comis⁹⁸.

Domnia lui Alexandru Coconul în Moldova a durat aproape jumătate de an. Povara domniei într-o țară ca Moldova a fost mult prea mare pentru tânărul domn, chiar dacă el era fiul lui Radu Mihnea. Miron Costin afirmă că decizia de a-l înlocui pe Alexandru a fost determinată de convingerea otomanilor că această țară “de margine” nu poate fi guvernată de el⁹⁹. La 28 aprilie 1630, ambasadorul Mihai Tholdalagi scria principelui Ștefan Bethlen că în locul lui Alexandru Coconul domn al Moldovei a fost numit Moise Movilă. Fiul lui Radu Mihnea, conform informației furnizate de ambasadorul amintit, a fost învinuit că “șade acolo în scaun ca un fier și alții, unii greci, unii români, pustiesc țara”¹⁰⁰. La 30 aprilie 1630, același lucru îl comunica ambasadorul francez, Cesy¹⁰¹. Alexandru a fost depus la intervenția regelui polon. Acest lucru rezultă dintr-un raport al lui Giovanni Capello către doge, din 4 mai 1630¹⁰². În raport se mai spune că această alegere s-a făcut pentru o sumă foarte mare de aur care va trebui să fie întoarsă din taxele populației. Se deplânge starea “provinciei” care “acum este depopulată din cauza acestor schimbări dese de principii, care sunt o povară pentru populație”, totodată se afirmă că “o parte din populație a încercat să-i omoare pe creditorii principelui ca să nu mai întoarcă banii pe care i-a luat”. Alegerea lui Moise Movilă s-a produs prin implicarea capitan pașei, împotriva voinței caimacamului de Casă. Între acei doi exista o stare de tensiune și căpitan pașa având o putere mai mare și-a impus voința în fața caimacamului care n-are nici o putere¹⁰³.

Descrierea de mai sus reprezintă cum nu se poate mai bine starea deplorabilă în care a ajuns Moldova după moartea lui Radu Mihnea și după schimbările repetate de domnie. Starea Țării Românești nu era cu mult diferită. Miron Costin spune despre prima domnie a lui Moise Movilă din Moldova că deși acesta era “om blîndu, un mielu la hire, nelacom, nemăruia rău” și că avea pace din toate părțile totuși avea “de datornicii turci mare strînsori și

97 N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. VI, *Monarhii*, volum îngrijit de Ștefan Andreescu, București, 2000, p. 18, 35. Roluri asemănătoare de-a lungul istoriei le-au mai jucat celebrii Mihai Cantacuzino Șaitonoglu și Scarlat saegiul, soțul lui Alexandru Coconul.

98 Componenta sfatului domnesc în actul din 15 martie 1630, prin care Alexandru Coconul întărește lui Toderășco pârcălabul Sorocii satul Hrestiștea în N. Iorga, *op. cit.*, 1932, p. 97. Vezi și fotocopia actului inserată în volumul dat; Idem, *Istoria românilor*, vol. VI, p. 18.

99 “Care lucru înțelegându împărăția că nu este de domnia țării de margine ca aceasta neimplîndu bine giuimate de anu, i-au venit mazilia” (Miron Costin, *op. cit.*, p. 95).

100 *Véress*, IX, p. 306-307, nr. 242.

101 *Hurmuzaki*, supl. I, vol. I, p. 231, nr. CCCXXXV.

102 “În sfârșit a precumpănit voința regelui pentru depunerea principelui Moldova, care a fost încercată, așa cum am mai scris, și în locul lui a fost ales Moise, fiul lui Simion care a fost principele provinciei de care am vorbit și Valahiei” (*Hurmuzaki*, IV/2, p. 445, nr. DV).

103 *Ibidem*, p. 445, nr. DV.

sile și așa să împlină țara și de oameni răi, cât a vedere cu buclucuri umbla de prăda și jecuuia oamenii și pre lângă orașu”¹⁰⁴.

Pentru a se asigura din partea noului domn, Poarta a pretins ca din Transilvania să vină la Constantinopol Ion Movilă¹⁰⁵. Nu cu mult timp după urcarea lui Moise Movilă, în scaunul Moldovei, de la Constantinopol a survenit o știre despre o răscoală a moldovenilor¹⁰⁶. Totodată, la 30 iunie 1630, din capitala Imperiului Otoman venea știrea despre sosirea la Constantinopol a lui Alexandru Coconul, cumnatul celui care a fost numit în locul său¹⁰⁷.

Din cele arătate mai sus, rezultă clar că după moartea lui Radu Mihnea în Țările Române se crease un vid de putere și de autoritate. Numeroșii candidați la domnie, care nu au lipsit niciodată din spectrul politic, au început o luptă acerbă pentru scaunele românești extracarpatică. Totuși, niciunul dintre ei nu avea nici autoritatea, nici prestigiul, nici relațiile și nici puterea lui Radu Mihnea. Totodată, în capitala Imperiului Otoman s-a refăcut sistemul clientelar de sprijinire a candidaților pentru tronurile Moldovei și Țării Românești. Diferitele partide care se dușmăneau între ele susțineau propriul candidat, iar scaunul uneia dintre țări îi era acordat candidatului partidei care avea influență mai mare la un anumit moment. Când situația se schimba și cealaltă partidă câștiga pozițiile pierdute, printre consecințele previzibile era și schimbarea domnului uneia dintre Țările Române. Iar așa cum sprijinirea unui candidat era însoțită de un întreg sistem de creditori, care urmăreau obținerea dividendelor în urma acestor tranzacții, consecințele erau oarecum previzibile - sporirea impozitelor și taxelor plătite de către birnici, ceea ce, în mod evident, ducea la depopularea țării, deoarece țăranii fugeau spre alte părți mai puțin împovărate și totodată mult mai liniștite.

Din această perioadă avem numeroase știri despre cei implicați în disputele pentru scaunele domnești din Moldova și Țara Românească. În timp ce Moise Movilă, domnul Moldovei, prelua prerogativele înaintașilor săi de mediere a relațiilor între Polonia și Imperiul Otoman¹⁰⁸, cumnatul său, Alexandru Coconul, era interesat de recuperarea banilor depuși de tatăl lui, Radu Mihnea, în banca Veneției¹⁰⁹. În același timp, Alexandru Iliaș făcea demersuri pentru a redobândi unul dintre scaunele domnești¹¹⁰.

Desele schimbări de domnie, îndatorarea pretendenților la tronul celor două țări române au creat o situație insuportabilă pentru păturile impozabile. În Moldova, așa cum am văzut mai sus, o dată cu instalarea în scaun al lui Moise Movilă creditorii au început să recupereze banii împrumutați domnului, pricinuind multe pagube populației. În Țara Românească si-

104 Miron Costin, *op. cit.*, p.96.

105 Vezi în acest sens scrisoarea lui Ioan Hazi către Ștefan Bethlen, din 28 mai 1630, în care îi comunica guvernatorului că Poarta ar dori ca Ion Movilă să vină la Poartă spre mai mare cheazășie a fratelui său, Moise Movilă (*Veress*, IX, p. 308, nr. 244).

106 *Hurmuzaki*, VI/2, p. 445-446, nr. DVI.

107 *Ibidem*, p. 446-447, nr. DVIII.

108 Scrisoarea lui Cesy către regele Franței din 14 și 30 iulie 1630 (*Ibidem*, supl. I, vol. I, p. 231, nr. CCCXXXVI-CCCXXXVII).

109 Despre lungul șir de procese legate de depozitul lui Radu Mihnea de la banca Veneției vezi Cristian Luca, *Depozitul lui Radu Mihnea la Zecca Veneției*, în *SMIM*, XVIII, 2000, p. 189-195.

110 După cum reiese din raportul lui Giovanni Capello către dogele Veneției din 28 septembrie 1630 (*Hurmuzaki*, IV/2, p. 449-450, nr. DXII).

tuația nu era cu mult diferită. Acolo, după depunerea lui Alexandru Iliș în toamna anului 1629¹¹¹, scaunul domnesc a fost ocupat de către Leon Tomșa¹¹². Pe acest domn, care pretindea că era fiul lui Ștefan II Tomșa, N. Iorga îl numește “fals moldovean” deoarece “Ștefan Tomșa nu-și pomenește fiul”¹¹³. Ceea ce nu pare chiar atât de departe de adevăr, cu atât mai mult că ne aflăm într-o perioadă când impostorii și aventurierii dornici de afirmare și câștig apar de pretutindeni¹¹⁴, la fel ca și cei care erau gata să-i sprijine și să le acorde asistența necesară. Venit de la Constantinopol, cu datoriile aferente și firești pentru acea perioadă, Leon Tomșa a început să-și recupereze creditele pe care le-a luat ceea ce a trezit nemulțumirea boierilor munteni, care nu mai puteau tolera această stare de fapt. Muntenii au mai trecut la sfârșitul secolului al XVI-lea printr-o astfel de situație, de aceea orice tentativă de a restabili practici asemănătoare trebuia curmată din start pentru a readuce lucrurile pe făgașul lor normal și pentru a face tot posibilul ca să nu se mai repete experiența tristă de atunci. Astfel, la aproape un an de la urcarea pe scaunul Țării Românești a lui Leon Tomșa, la 1 decembrie 1630, ne survine o știre despre răscoala muntenilor împotriva domnului lor¹¹⁵.

Cronicile muntene descriu cu amănuntul mersul acestei acțiuni a unei părți boierilor munteni împotriva lui Leon Tomșa și a partizanilor săi. Pentru tema noastră ne interesează mai mult componența celor două grupări. Important este că pe ambele părți ale baricadei îi vom găsi pe foștii colaboratori ai lui Radu Mihnea. Cauza principală a acestei revolte a reprezentat-o presiunea fiscală, care a căzut asupra țării și dregătorilor care erau împuterniciți cu strângerea dărilor. “Deci pentru multe biruri grele ce au fost asupra săracilor, neputând să mai biruiască, spartu s-au toate județele de peste Olt, fugind care încotro au putut. Iar boierii carii ținea județele pășea mare nevoie de la domnie să-i puna să plătească județele cu sila. Și ce avură deteră tot și să îndatoriră pre la turci și pre la balgii”¹¹⁶. Același letopiseț face precizarea că revolta a izbucnit la 17 octombrie 1630: “Iar când au fost la octombrie 17 dni 7138¹¹⁷, văzînd acei boieri că nu mai pot birui, se sculară toți de pribegiră în Țara Ungurească”¹¹⁸. Un document din epocă vine să confirme această datare. La 20 octombrie 1630, un oarecare slujitor, Vasile, scria logofetului Paraschiva despre evenimentele petrecute într-o luni 18

111 Ultimul document intern cunoscut emis de Alexandru Iliș în această domnie datează din 6 octombrie 1629 (*DRH, B, XXII* (1628-1629), p. 685-68, nr. 369), iar primul document al lui Leon Tomșa datează din 14 decembrie 1629 (*Ibidem*, p. 696-697, nr. 381).

112 La 1629 octombrie 27, Sebastiano Vernier raporta dogelui despre o schimbare de domn în Muntenia. (*Hurmuzaki, IV/2*, p. 434-435, nr. CCCCXCIII).

113 N. Iorga, *op. cit.*, p. 21.

114 Așa de exemplu, la 13 octombrie 1630, bailul Veneției la Constantinopol scria dogelui despre stăruințele lui Don Carlo Cigala de a-și pune un fecior pe unul din scaunele țărilor române (*Hurmuzaki, IV/2*, p. 451-452, nr. DXIV).

115 *Ibidem*, p. 452, nr. DXVI.

116 *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopisețul cantacuzinesc...*, p. 95-96. Vezi și descrierea din *Istoriile domnilor Țării Românești de Radu Popescu vornicul...*, p. 93-95.

117 Normal trebuia să fie indicat vâletul 7139, ca să avem anul 1630, deoarece după data de 1 septembrie se scade 5509 pentru a se afla anul de la nașterea lui Hristos, iar în acest caz avem anul de la nașterea lui Hristos 1629, când încă nu domnea Leon Tomșa.

118 *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopisețul cantacuzinesc...*, p. 96.

octombrie 1630: "cînd au fostu luni în prânzu, în 18 zile,¹¹⁹... scris-au vornicul cărți la vodă și la vornicul și la toți boiarii cum au fugit Aslan vornic cu feciorul lui, și Gorgan spătar, și aga Mateiu, și Barbu Brădescul, și lu Mihai clucer, și Barbu din Poiană, și feciorii Iscrului, și Barbu de Frătoștilă, și feciorul lui Malcoci și alții mulți de la Olt, și de la Romanași, și de la Jiul de Jos, și de la Mehedinți"¹²⁰. Aceștia i-au alertat pe toți "că le-au zis acei boieri țerăi: "fugiți toți după noi, nu mai dați nemic" ce acum nu mai rămâne nime". Situația era destul de alarmantă deoarece "rumânii nu vor să dea nemic, ci bat feciorii și le iau banii și trăsurile și zic că le-a zis boiarii să nu dea nemic, că le vine alt domnu"¹²¹. Retrași în Transilvania, boierii fugari recurg la desemnarea noului domn. Alegerea a căzut asupra agăi Matei din Brâncoveni "fecior Danciului vornecul¹²² care să trăgea din neamul băsărăbesc"¹²³. Danciul vornic era strănepotul Margăi, sora lui Neagoe Basarab și a lui Preda Craiovescu¹²⁴. Prin urmare alegerea lui Matei nu era deloc întâmplătoare. El era singurul care putea revendica o descendență domnească¹²⁵.

Din desfășurarea ulterioară a evenimentelor rezultă că Leon Tomșa a reușit să tempereze acțiunea și s-o anihileze chiar, iar acest lucru n-ar fi fost posibil fără sprijinul acordat de colaboratorii săi apropiați, iar mulți dintre aceștia l-au slujit încă pe Radu Mihnea și pe fiul acestuia, Alexandru Coconul¹²⁶. Este totuși adevărat că și în tabăra adversă se găseau colaboratori apropiați ai lui Radu Mihnea, cum ar fi Aslan și Gorgan, cunoscuți după Sfatul domnesc al lui Radu Mihnea din Moldova¹²⁷. Opțiunea acestora din urmă poate fi explicată prin faptul că, întorcându-se în Țara Românească, au rămas fără dregătorii, iar presiunea fiscală exercitată de Leon Tomșa a fost un bun prilej pentru a reintra în acțiune și a încerca schimbarea situației în favoarea proprie.

Pus într-o situație delicată, Leon Tomșa a încercat să repare situația făcând numeroase concesiile celor care îi contestau domnia. În acest context se încadrează și așezământul lui Leon Tomșa, din 15 iulie 1631, dat "la mîna boiariilor țerii domnii mele, mari și mici și boiariilor mazili și roșiilor și logofeților domnești... pentru niște lucrure și obiceiure rele ce au fost adaos de oameni striini în țeara domnii mele"¹²⁸. În plus, așa cum menționează cronicile țării, el a trimis în Transilvania numeroase solii pentru a-i convinge pe boierii fugari să revină în țară¹²⁹. Aceștia, însă nu numai că refuză să se întoarcă, dar și încearcă schimbarea în forță a domnului.

119 În acel moment revolta era deja declanșată, ceea ce înseamnă că începutul ei a avut loc cu o zi înainte, adică duminică, 17 octombrie 1630.

120 Lista boierilor care s-au răscolat și s-au refugiat peste munți vezi și în *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopisețul cantacuzinesc...*, p. 96; *Istoriile domnilor Țării Românești de Radu Popescu vornicul...*, p. 93.

121 *DRH, B, XXIII* (1630-1632), p. 284-285, nr. 168.

122 Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 208-209.

123 *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopisețul cantacuzinesc...*, p. 95.

124 Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 49-50.

125 În actele din timpul domniei sale el se va numi "nepotul lui Basarab".

126 Primul sfat domnesc de la Leon Tomșa vezi în *DRH, B, XXIII*, p. 6-7, nr. 41.

127 Vezi *supra*, nota 31.

128 *DRH, B, vol. XXIII*, p. 406-409, nr. 255.

129 *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopisețul cantacuzinesc...*, p. 98-99.

În luna august ei au venit în țară cu o armată și la 23 august 1631, lângă București, se va da o luptă între boierii răsculați și forțele conduse de Leon Tomșa. Această bătălie se va termina cu înfrângerea răsculaților, care se vor refugia din nou în Transilvania¹³⁰.

Revolta boierilor munteni poate fi împărțită în două faze: cea a domniei lui Leon Tomșa, urmată de cea de după mazilirea lui Leon Tomșa și numirea fiului lui Alexandru Iliș, Radu, în scaunul Țării Românești. Alexandru Iliș pe atunci domnea în Moldova, înlocuindu-l în scaun pe Moise Movilă. Acesta din urmă, deși a preluat de la înaintașii săi rolul de mediator între Poartă și Polonia, n-a reușit totuși să-i convingă pe otomani de loialitatea sa, fiind acuzat de simpatii față de Polonia¹³¹. De aici încolo evenimentele din Moldova și Țara Românească se vor derula, a câta oară, în strictă interdependență, completându-se și determinându-se reciproc. Știrea despre numirea lui Alexandru Iliș în scaunul Moldovei a nemulțumit profund pe boierii moldoveni¹³². Ei au creat o delegație pe care au trimis-o la Constantinopol să-i convingă pe demnitarii otomani să renunțe la intenția numirii lui Alexandru Iliș ca domn al Țării Moldovei. Miron Costin relatează că delegația era formată din 50 de boieri, dintre care: Vasile Lupu pe atunci vornic, Cehan vornic, Savin hatmanul, postelnicul Costin, Ureche spătarul, Buhuș vistiernicul, Furtuna comisul, Bașotă logofătul și alții; Gheanghea logofăt și Enache postelnicul au rămas caimacamii scaunului¹³³. După cum se poate observa, între boierii care au făcut acest demers la Poartă întâlnim și pe colaboratorii apropiați ai lui Radu Mihnea, fie dintre boierimea locală, fie din acei cu care el a venit în scaunul Moldovei.

De remarcat, că o dată cu instalarea lui Miron Barnovschi în scaun, boierimea moldovenească s-a divizat în două tabere: una susținătoare a lui Miron Barnovschi, formată cu precădere din boierimea locală, cea de-a doua formată, în special, din acei pe care Radu Mihnea i-a adus în Moldova și care s-au împământănit aici. Această divizare, așa cum vom arăta mai jos, se va manifesta și mai târziu, dar, deocamdată, numirea lui Alexandru Iliș ca domn al Moldova a nemulțumit pe toată lumea și reprezentanții celor două grupări au format un front comun în acțiunea lor împotriva lui Alexandru Iliș.

Până la urmă, numirea lui Alexandru Iliș domn al Moldovei s-a produs, în pofida numeroaselor proteste ale boierilor moldoveni, iar între el și boierii moldoveni s-a instaurat o stare tensionată, care mai târziu avea să genereze o răscoală. Primul sfetnic al lui Alexandru Iliș era Batiște Veveli¹³⁴, cel care a negociat, din numele lui Radu Mihnea, pacea între turci

130 La 5 septembrie 1631, Leon Tomșa întărește mănăstirii Sfânta Troiță (Radu Vodă) satul Betejanii, din județul Romanși, luat pe seama domniei de la Matei aga din Brîncoveni, care l-a hilenit. Interesante sunt mărturiile lui Leon referitoare la bătălia de lângă București care a avut loc doar cu mai puțin de două săptămâni în urmă: "...Iar după aceea, cînd a fost acum, în zilele <domniei mele>, iar Matei aga, el s-a ridicat asupra domniei mele în chip de domn cu oaste din Țara Ungurească și cu război" (*DRH, B, XXIII*, p. 434-437, nr. 272). Din această expunere rezultă că Matei era deja investit de către boierii fugari în Transilvania ca domn.

131 Miron Costin despre mazilirea lui Moise Movilă: "Iară cum toate domniile nu sintu fără neprieteni și mai ales domni mai mulți neprietini au... așa și Moisei vodă avîndu neprietini la împărăție îi scornisă cum va să fugă în Țara Leșască pre urma lui Barnovschi vodă" (Miron Costin, *op. cit.*, p. 96).

132 "Cum au venit știre de domniia lui Alexandru vodă la boieri, mare mihniciune și voie rea în toată curtea, mai ales în boieri, știindu cu toții hirea acelui domnu" (Miron Costin, *op. cit.*, p. 96).

133 *Ibidem*, p. 96.

134 "Dacă s-au așezat Alexandru vodă în scaun (lupul păru schimbă, iară nu hirea), tot pre aceia cale ca și la domnia dentiu au purces lucrurile. Ce cîrpie boierii cum putea trebile țării, iară domniia mai multu își

și polonezi la 1621 și cunoscut încă din timpul domniei acestuia¹³⁵.

Conflictul din Țara Românească între domnul Leon Tomșa și boierii refugiați în Transilvania a făcut posibilă implicarea lui Alexandru Iliăș în treburile Țării Românești. Făcând demersuri pe lângă persoanele influente de la Constantinopol, în primul rând Curt Celebi care-i era cuscru¹³⁶, Alexandru Iliăș obține tronul Țării Românești pentru fiul său, Radu. Prin obținerea tronului Țării Românești pentru Radu Iliăș, domnul Moldovei încerca repetarea performanței lui Radu Mihnea. “Se va urma astfel exemplul lui Radu Mihnea cu aceeași familie în fruntea amânduror țărilor”¹³⁷. Numai că această soluție nu prea era convenabilă boierilor munteni, care s-au revoltat împotriva lui Leon Tomșa și care au ales domn pe aga Matei. În acest fel, revolta boierilor munteni intra în cea de-a doua fază - anularea deciziei de instalare a lui Radu Iliăș și confirmarea în scaun a lui Matei Basarab.

Cronicile muntene ne vorbesc despre o adunare a țării în care s-a hotărât să se opună numirii lui Radu Iliăș domn al Țării Românești¹³⁸. Dar nu toți boierii munteni l-au acceptat pe Matei Basarab. În special aceștia erau foștii partizani ai lui Radu Leon: Papa din Greci și Hrizea din Bălteni fiind cei mai cunoscuți dintre aceștia¹³⁹. Cei doi, precum și catargieștii, și ei ostili lui Matei Basarab¹⁴⁰, au fost și colaboratori apropiați ai lui Radu Mihnea și ai fiului acestuia, Alexandru Coconul.

Se poate observa, așadar, și în Țara Românească, la fel ca și în Moldova, divizarea sfetnicilor lui Radu Mihnea în două grupări, care vor susține în perioada următoare domniilor acestuia pe diferiți pretendenți la scaunul țărilor amintite. Iar acest fapt nu putea să constituie decât un element în plus de instabilitate politică din acea perioadă. Rezultatul confruntării între partizanii fiului lui Alexandru Iliăș, Radu, și cei ai lui Matei Basarab se cunoaște - cel din urmă a fost instalat în scaun și apoi confirmat pentru o sumă importantă de bani de către sultan. Astfel, pentru țara de la sud de Carpați începea o epocă plină de realizări sub domnia lui Matei Basarab, care pretindea că este “nepotul lui Basarab”.

Insuccesul lui Alexandru Iliăș din toamna anului 1632, când a vrut să-l impună pe fiul său domn al Țării Românești și astfel să repete performanța lui Radu Mihnea, a fost urmat de un altul și mai mare, în urma căruia el însuși și-a pierdut scaunul Moldovei. Deși după moartea lui Radu Mihnea, în Moldova se constituise două grupări ostile, care susțineau diferite direcții în materie de politică externă și care în fond au susținut instabilitatea politică din țară, vestea despre numirea lui Alexandru Iliăș domn al Moldovei a nemulțumit ambele grupări și, drept urmare, ele s-au unit în eforturile lor împotriva domnului, care nu era dorit de niciuna

petrecea cu Batiște Veveli” (*Ibidem*, p. 97).

135 Tahsin Gemil, *Țările Române în contextul politic internațional (1621-1672)*, București, 1979, p. 45-49.

136 Fiul lui Alexandru Iliăș, Radu, s-a căsătorit cu fiica lui Curt Celebi.

137 N. Iorga, *op. cit.*, vol. VI, p. 25.

138 “... și făcură mare sfat, socotind cum iaste țara pierită și mîncată de streini și mai vîrtos de greci și cum nu vor mai putea aștepta pre Radu vodă cu atîta datorie” (*Istoria Țării Românești 1290-1690...*, p. 100). *Vezi și Istoriile domnilor Țării Românești...*, p. 95-96.

139 *Istoria Țării Românești 1290-1690...*, p. 100. După bătălia de la Plumbuita, din octombrie 1632, Hrizea fuge în Moldova (Nicolae Stoicescu, *Dicționar...*, p.195-196), iar Papa este omorât în timpul bătăliei (*Ibidem*, p. 192-193).

140 Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, 1971, p.369.

dintre ele.

Starea conflictuală dintre domn și marea boierime moldovenească avea să iasă destul de repede la suprafață. Eșecul lui Alexandru Iliăș din toamna anului 1632 din Țara Românească a amplificat, probabil, această situație conflictuală. După cum afirmă Miron Costin, la sfatul lui Batiște Veveli, Alexandru Iliăș a plănuț să-i omoare pe Vasile Lupu, Cehan vornicul, Savin hatmanul, Buhuș vistiernic, Ureche spătarul și pe alții. Acest fapt a fost divulgat de un om din casa lui Alexandru, Costantin Arseni. De aceea au dat știre țării și “atita mulțime s-au strânsu den toate părțile cît nu încăpea în târgu, ce să împlusă locul pe supt Mirosłava petutinderea, strîngîndu pen toate ulițele pre greci”¹⁴¹. Conducătorul revoltei era Lupu Coci, viitorul domn, iar scopul declarat al revoltei îl reprezentau grecii, pentru Alexandru Iliăș însă lucrurile devenise clare încă de pe atunci el declarând că “dacă să rădică pre greci pre mine să rădică”¹⁴².

Izgonindu-l pe Alexandru Iliăș din țară, boierii au trecut la alegerea noului domn. Deși „unii strigau ca să fie Lupu domn”, aceștia probabil reprezentând gruparea pe care Radu Mihnea a adus-o în țară odată cu el și care s-au împământenit în Moldova, a precumpănit opțiunea celor care au dorit ca domn al Moldovei să redevină Miron Barnovschi¹⁴³.

O dată cu izgonirea din domnie a lui Alexandru Iliăș, conflictul între cele două grupări boierești din Moldova a reizbucnit. Miron Barnovschi, obligat să meargă la Constantinopol pentru a fi confirmat în domnie de către sultan, în urma intrigilor lui Vasile Lupu, a fost spânzurat¹⁴⁴. În locul lui a fost numit Moise Movilă, care înțelegând de la cine vine pericolul și pentru domnia lui a trimis în țară pe Cehan vornicul, Roșca vistiernicul și pe Banul ca să-l prindă pe Vasile Lupu. Acesta, însă, se pregătise din timp de această eventualitate și prin Țara Românească a ajuns la Constantinopol, continuând de aici demersurile pentru obținerea tronului Moldovei.

Astfel, în urma campaniei nereușite a lui Abaza pașa din Polonia, dar și a intrigilor lui Vasile Lupu și a susținătorilor săi atât din țară cât și de la Constantinopol, Moise Movilă, ginerile lui Radu Mihnea, a fost depus din domnie, iar în locul lui a fost numit Vasile Lupu. Astfel, la 2 mai 1634, Piero Foscarini scria de la Constantinopol despre retragerea în Polonia a lui Moise Movilă¹⁴⁵. Din dată ce a obținut scaunul Moldovei, Vasile Lupu a purces la persecutarea adversarilor săi politici. Așa logofătul Ghenghea, care a deținut această dregătorie încă din timpul primei domnii a lui Radu Mihnea¹⁴⁶, a fost trimis la mănăstire¹⁴⁷.

141 Miron Costin, *op. cit.*, p.98.

142 *Ibidem*, p.99.

143 “Și așa mîntuiți boierii și țara de domnia lui Alexandru vodă Iliăș, au stătut cu toții la alegerea domnului nou. Striga cu toții să fie Lupul vornicul, însă îi da și legături, ce va lua den țară ce s-ari lega pentru dări, atuncea la acel ales mai multu să nu ia din țară. Ce acele legături vădzindu Lupul vornicul, ori că vedea pre cițiva den capete că trag spre Barnovschi vodă n-au priimitu într-aceia dată domnia, ce au stătutu și el la sfatul acela, să să trimață în Țara Leșască la Barnovschi vodă să vină în scaunul țării” (*Ibidem*, p. 100).

144 *Ibidem*, p. 103.

145 *Hurmuzaki*, IV/2, p. 477, nr. DXLIII.

146 În timpul celei de-a doua domnii a lui Radu Mihnea, Gheanghea a ocupat dregătoria de mare vornic. A revenit în dregătoria de mare logofăt după moartea lui Dumitrașco Ștefan.

147 Vezi în acest sens scrisoarea lui Mihai Igyarti Besztercei către Martin Deiprano primarul Bistriței, din

După cum se știe, Vasile Lupu, fost copil de casă a lui Radu Mihnea, a fost adus în Moldova de către acesta și a urcat rapid treptele ierarhiei boierești, devenind ginerele lui Coste Bâcioc¹⁴⁸. De aceea nu este greu să ne închipuim că fastul de la curtea lui Vasile Lupu, care avea o "hire împărătească mai mult decât domnească"¹⁴⁹, după expresia plastică a lui Miron Costin, aspectele legate de politica internă și externă au avut drept model domniile lui Radu Mihnea. De altfel, așa cum remarcă N. Iorga, "cei mai mulți dintre contemporanii săi <ai lui Radu Mihnea n.n.> caută să-l imite"¹⁵⁰. De amintit, aici, intenția lui Vasile Lupu de a-l înscăuna pe fiul său pe tronul Țării Românești, după modelul lui Radu Mihnea¹⁵¹. Condițiile diferite de cele din timpul domniilor lui Radu Mihnea, prosperitatea atât a Moldovei cât și a Țării Românești¹⁵² vor crea posibilități pentru marile realizări pe toate planurile vieții economice, politice și culturale.

Un mare aport la aceste realizări l-au avut sfetnicii celor doi domni, mulți dintre ei ridicăți în dregătorii de Radu Mihnea. În Moldova, Vasile Lupu a beneficiat de susținerea celor doi frați Cantacuzino¹⁵³, Toma și Iordache, stâlpii domniei lui Vasile Lupu, a lui Grama, ori a lui Mihail Fortuna.

Miron Costin, care a fost crescut în familia lui Iordache Cantacuzino¹⁵⁴, are cuvinte bune de spus la adresa celor doi frați: "care capete de abia de au avut cîndva această țară sau de va mai avea"¹⁵⁵, sau "Singur Dumnedzău, preste nedejdea omenească ferește pe acei direpți de primejdii, că ce oameni au fostu acești doi aicea în țara aceasta, ales Iordachie vistiernicul, fără scrisoarea mea credzu că va trăi numele lor în veci într-această țară de pomenirea oamenilor, den omu în omu"¹⁵⁶. De la acești doi dregători va porni ramura moldovenească a Cantacuzinilor, care va juca un rol extrem de important în viața politică, economică și culturală a Moldovei¹⁵⁷. În același timp, când în Moldova, sub Radu Mihnea, își începeau activi-

9 mai 1634, în care se spune că Vasile Lupu a tăiat pe mulți dintre boieri, pe Gheanghea logofătul l-a trimis la mănăstire, iar la mulți alții le-a tăiat nasul și urechile zicând că au fost tâlharii țării (*Veress*, IX, p. 335-337, nr. 260).

148 Despre cariera de dregător al lui Vasile Lupu vezi, Ion Zaborovschi, *Vasile Lupu ca dregător înainte de domnie*, în *RIR*, XV, 1945, fasc. II, p. 157-170.

149 Miron Costin, *op. cit.*, p. 113.

150 N. Iorga, *Bizanț după Bizanț*, traducere de Liliana Iorga - Pippidi, București, 1972, p. 162.

151 Despre încercările lui Vasile Lupu de a ocupa tronul Țării Românești vezi: Nicolae Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, p. 145-178.

152 Iată cum descrie Miron Costin situația țării din timpul domniei lui Vasile Lupu - "Fericită domniia lui Vasilie vodă, în care, de au fostu cîndva în această țară în tot binele și bivșug și plină avuție, cu mare fericire și trăgănată până la 19 ani, în dzilele aceștii domnii au fostu" (Miron Costin, *op. cit.*, p. 108).

153 Așa cum am arătat mai sus și alți reprezentanți ai Cantacuzinilor vor ocupa, în perioada domniilor lui Radu Mihnea și apoi în timpul urmașilor acestuia, dregătorii importante.

154 Chiar el spune acest lucru "Eram pururea în casă cu la Iordachie vistiernicul" (Miron Costin, *op. cit.*, p. 140-141);

155 *Ibidem*, p. 121.

156 *Ibidem*, p. 169.

157 Despre ramura moldovenească a Cantacuzinilor, descendenți din Iordache Cantacuzino vezi, Gh. Ghibănescu, *Pomelnicul Cantacuzinilor*, în *ArbGen*, I (1912), nr. 2-3, p. 39-41; Idem, *Despre genealogia*

tatea lor de mici dregători cei doi frați Cantacuzino, în Țara Românească, dar și în Moldova, ocupa dregătoria importantă un alt reprezentant al acestei familii de la care va porni ramura munteană a Cantacuzinilor. Este vorba de Constantin Cantacuzino, care a ocupat pentru prima oară dregătoria importantă în timpul domniei lui Radu Mihnea¹⁵⁸. Și dacă Toma și Iordahce Cantacuzino au fost stâlpii domniei lui Vasile Lupu¹⁵⁹, Constantin Cantacuzino a fost unul dintre cei mai apropiați dregători ai lui Matei Basarab¹⁶⁰. Este cunoscut locul pe care Cantacuzinii munteni îl vor ocupa în viața politică, economică și culturală a Țării Românești în perioada imediat următoare.

În acest sens este de apreciat felul în care Radu Mihnea a știut să-și aleagă dregătoria. Având o proiecție foarte bună, fiind un mare cunoscător al firii omenești, el a promovat în fruntea Moldovei și Țării Românești oameni de o certă valoare, pe care s-au pus bazele societății românești din perioada următoare domniilor lui, precum și bazele progreselor pe care le-a realizat societatea românească în secolul al XVII-lea.

Faima lui Radu Mihnea avea să lase urme în epocă. Și deși așa cum se știe, a avut un singur fiu, Alexandru, care a și murit în anul 1632¹⁶¹, au existat foarte mulți dornici să-și revendice descendența lui. În acest sens, merită de amintit implicarea unui pretins fiu al lui Radu Mihnea, Nicolachi, în afacerea banilor depuși de domnul român la banca Veneției¹⁶². Un alt pretins fiu al lui Radu Mihnea a ajuns să fie chiar domn al Țării Românești. Este vorba de Mihnea III Radu¹⁶³, care și-a luat acest nume nu în cinstea lui Mihai Viteazul, opinie care s-a încetățenit în istoriografia românească, ci în cinstea tatălui lui Radu Mihnea, Mihnea II Turcitul.

Văduva lui Alexandru Coconul, nora lui Radu Mihnea, doamna Ruxanda avea mai târziu să se căsătorească cu Nicolae Mavrocordat. Din această căsătorie s-au născut doi fii, dintre care unul era Alexandru Mavrocordat Exaporitul¹⁶⁴, viitorul mare dragoman al Porții. De la el se trag Mavrocordații, care au în secolul al XVIII-lea au ocupat în nenumărate rânduri scaunele Moldovei și Țării Românești, iar prin reformele lor au adus contribuții importante moder-

Cantacuzinilor, în *ArbGen*, I (1912), nr. 7-8, p. 97-98; și *Note cu privire la "Pomehnicul Cantacuzinilor"*, în *ArbGen*, I (1912), nr. 11, p. 163-166.

158 Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 135-136.

159 Vezi, în acest sens, și N. Iorga, *Istoria românilor*, VI, p.35.

160 Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 135-136.

161 La 18 octombrie 1632, Giovanni Capelo raporta dogelui despre moartea lui Alexandru Coconul (*Hurmuzaki*, IV/2, p. 454-460, nr. DXX).

162 Cristian Luca, *op. cit.*, p. 193; *Hurmuzaki*, IV/2, p. 477-478, nr. DXLIV; p. 481-482, nr. DL; p. 482-483, nr. DLII.

163 Iată ce spune cronică țării referitor la acest personaj: "Mihnea acesta au fost de neamul lui grec cămătar. Tat-său l-au chemat Iane Surdul, iar pre dînsul l-au chemat din botez Franți. Deci izvodindu-se de mic a urma lui Izmail, feciorul Agarii, fugit-au de la părinții lui de s-au dus la Țariograd și s-au curtenit la Kinan - pașa zicînd că iaste fecior Radului vodă, nepot Mihniei vodă" (*Istoria Țării Românești 1290-1690...*, p. 131). Paul de Alep, care în acele vremuri trecea prin țările noastre, îl știa ca "fiul lui Radu voievod" (*Călătoria lui Paul de Alep, în Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, partea I, București, 1976, p. 244).

164 Alexandru Papadopol Calimah, *Despre Alexandru Mavrocordat Exaporitul și despre activitatea sa politică și literară*, în *AARMSI*, seria II, tom.VI, secția II, București, 1884, p. 2-4.

nizării societății românești din secolul al XVII-lea. Indirect, prin filieră feminină, ei puteau pretinde descendența domnească din ultimul mare reprezentant al dinastiei Basarabilor.

Calitățile intelectuale ale lui Radu Mihnea au impresionat foarte mult pe contemporani. Astfel el a rămas și în memoria posterității¹⁶⁵. Actele interne, posterioare domniei lui, oferă imaginea unui domn care în timpul domniei a făcut dreptate, iar deciziile pe care el le-a luat la judecăți au fost corecte. Astfel de formule ca “domnia lui <adică Radu Mihnea n.ns.> a cercetat și a judecat după dreptate” se întâlnesc foarte des în anii imediat următori morții lui, în timpul domniilor lui Alexandru Coconul¹⁶⁶, Alexandru Iliăș¹⁶⁷ ori Leon Tomșa¹⁶⁸. Aceste acte, care erau citite în fața divanului și apoi recitate în fața martorilor, completau imaginea lui Radu Mihnea de domn înțelept și învățat, bun judecător și apărător al dreptății.

În acest fel, calitățile acestui domn, recunoscute în timpul vieții lui, au continuat să fie apreciate și după moarte. Cei care i-au urmat în domniile din Țara Românească și Moldova l-au avut drept model de guvernare. Iar realizările din perioada ulterioară au fost posibile și datorită acestor direcții trasate de cel, care a avut o domnie “împărăției sămănătoare” și căruia “pentru lucrurile și tocmelele casei lui i-au dzis Radul vodă cel Mare”.

165 Vezi descrierile personalității lui oferite de cronicile muntene ori Miron Costin, de care am amintit mai sus.

166 Vezi actele din 15 martie 1626, prin care Alexandru Coconul întărește lui Damian căpitan de sârbi satul Sălcia (*DRH, B, XXI*, p. 47, nr. 29), 5 aprilie 1627 prin care fiul lui Radu Mihnea întărește jupaniței Chiajna vorniceasa un loc de șapte prăvălii în București (*Ibidem*, p. 359, nr. 205).

167 *DRH, B, XXII*, p. 38, nr. 26. Act prin care Alexandru Iliăș întărește lui Stoica spătar ocină în Cepturile în urma unei judecăți. Vezi și un alt act de la același domn, din 6 martie 1628, prin care lui Hrizea i se întăresc niște ocine la București și niște vaduri de moară în urma unor judecăți (*Ibidem*, p. 49, nr. 30).

168 *DRH, B, XXIII*, p. 449, nr. 278. Act prin care Leon Tomșa întărește lui Necula fost mare vistier satul Pleașovul din județul Olt: “Astfel întru aceea, Radu voievod, domnia lui a cercetat și a judecat după dreptate și după lege și bine a adevărit domnia lui...”. Vezi un alt act în cazul aceluiași sat (*Ibidem*, p. 456, nr. 279), ori actul de întărire a unor bălți de la Vărăști și Gurguițași mănăstirii Vihorăști în urma unor judecăți (*Ibidem*, p. 463, nr. 283).

